

Μία αντι-ευρωπαϊκή απόφαση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας

Χρίστος Μαυράκος

Χρίστος Μαυράκος

Πρώην νομικός και πολιτικός σύμβουλος, μέλος της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου της ΕΕ.

Περίληψη

Στις 5 Μαΐου 2020 το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας (ΟΣΔ) (Δεύτερο Τμήμα) εξέδωσε μία αξιοσημείωτη απόφαση αναφορικά με το πρόγραμμα PSPP (Public Sector Asset Purchase Programme) που έχει θέσει σε εφαρμογή από το 2015 η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ).

- Η απόφαση αυτή εγείρει σοβαρότατα ζητήματα Ευρωπαϊκού Δικαίου.
- Παράγει δυσμενέστερες επιπτώσεις στο σχέδιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.
- Το εύρος της αμφισβήτησης από αυτήν την απόφαση του ευρωπαϊκού κεκτημένου είναι τέτοιο ώστε να δικαιολογούνται πλέον αμφιβολίες για το βαθμό αφοσίωσης της Γερμανίας στο σχέδιο πολιτικής ενοποίησης της Ευρώπης.
- *Εν όψει των υπαρξιακών εισφορών της Ευρώπης προς την κρατική υπόσταση της Γερμανίας, ποια ανταπόδοση θα μπορούσαν να αναμένουν οι Ευρωπαίοι εταίροι από τη Γερμανία;*
Αυτό είναι το κρίσιμο πολιτικό ερώτημα που θέτει στην κατακλείδα του άρθρου του το πρώην ανώτερο στέλεχος της γενικής γραμματείας και της νομικής υπηρεσίας του Συμβουλίου της ΕΕ.

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος.

Μία αντι-ευρωπαϊκή απόφαση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας

“Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας έκρινε ούτε λίγο ούτε πολύ ότι δύο πράξεις ευρωπαϊκών οργάνων εκδόθηκαν “καθ’ υπέρβαση αρμοδιότητας” (ultra vires).”

Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας (ΟΣΔ), με την απόφασή του, έκρινε ούτε λίγο ούτε πολύ ότι δύο πράξεις ευρωπαϊκών οργάνων εκδόθηκαν “καθ’ υπέρβαση αρμοδιότητας” (ultra vires). Πρόκειται, αφενός, για την απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της ΕΚΤ της 4ης Μαρτίου 2015, συμπεριλαμβανομένων όλων των επακολουθησασών σχετικών αποφάσεων αυτού του ευρωπαϊκού οργάνου, με τις οποίες τέθηκε σε εφαρμογή το πρόγραμμα PSPP (Public Sector Asset Purchase Programme), και, αφετέρου, για την απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) της 11ης Δεκεμβρίου 2018, με την οποία αυτό επιβεβαίωσε -κατόπιν σχετικού προδικαστικού ερωτήματος προερχόμενου ακριβώς από το προαναφερθέν ΟΣΔ- το κύρος του προγράμματος PSPP απέναντι στο Ενωσιακό Δίκαιο. Αφού οι εν λόγω αποφάσεις εκρίθησαν ultra vires, μπορεί κανείς να συναγάγει το συμπέρασμα ότι, κατά την κρίση του ΟΣΔ, η αναφερθείσα απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της ΕΚΤ είναι νομικά άκυρη και ότι παρέλκει η τήρηση της απόφασης του ΔΕΕ. Χρειάζεται κανείς να κάνει εδώ ένα μικρό διάλειμμα για να πάρει μίαν ανάσα, προτού μπορέσει να συνειδητοποιήσει πλήρως τη σημασία και την εμβέλεια τόσο βαρυσήμαντων κρίσεων.

Μολονότι δεν είναι αποφασιστικής σημασίας για τις επόμενες κριτικές παρατηρήσεις, αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο χάριν πληρότητας ότι η απόφαση του ΟΣΔ βασίζεται κυρίως στο σκεπτικό ότι, σύμφωνα με τη δική του εκτίμηση, το διοικητικό συμβούλιο της ΕΚΤ κατά τη θέση σε εφαρμογή του PSPP ούτε εξέτασε ούτε κατέδειξε εάν το εν λόγω πρόγραμμα είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας και ότι το ΔΕΕ, κατά τον έλεγχο της συμβατότητας της απόφασης του διοικητικού συμβουλίου της ΕΚΤ για την εισαγωγή του PSPP με τη Συνθήκη για τη Λειτουργία της ΕΕ (ΣΛΕΕ), έκανε χρήση μιας ερμηνείας της αρχής της αναλογικότητας η οποία, κατά τη δική του πάντα εκτίμηση, ήταν απρόσφορη, στο μέτρο που “αδυνατούσε να οριοθετήσει την σε θέματα νομισματικής πολιτικής και μόνο εκτεινόμενη αρμοδιότητα της ΕΚΤ”.

“Η απόφαση του ΟΣΔ και οι συνέπειές της προσφέρονται πράγματι, ως το τέλειο άλλοθι, για όποιες πολιτικές δυνάμεις μέσα στην ΕΕ αντιστρατεύονται την προώθηση του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ενοποίησης”

Αν αφήσει κανείς κατά μέρος τη νομική θεμελίωση της απόφασης, εκείνο που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το σχέδιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης αυτό καθ’ αυτό είναι οι πρακτικές συνέπειες που απορρέουν άμεσα από την εν λόγω απόφαση και που προδήλως έγιναν αποδεκτές από το ανώτατο δικαιοδοτικό όργανο της Γερμανίας. Η απόφαση του ΟΣΔ και οι συνέπειές της προσφέρονται πράγματι, ως το τέλειο άλλοθι, για όποιες πολιτικές δυνάμεις μέσα στην ΕΕ αντιστρατεύονται την προώθηση του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ενοποίησης που ξεκίνησε αμέσως μετά τη λήξη του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου. Οι σημαντικότερες από αυτές τις συνέπειες είναι τρεις.

Πρώτη συνέπεια: οι διάφορες ειδικές εξουσιοδοτήσεις που χορηγούν οι ΣΕΕ/ΣΛΕΕ στα όργανα της ΕΕ, οι επονομαζόμενες και ‘νομικές βάσεις’ στην εργασιακή ορολογία των οργάνων, δεν προσφέρουν σε αυτά απεριόριστο περιθώριο διακριτικής ευχέρειας για την διαμόρφωση συγκεκριμένων ευρωπαϊκών πολιτικών, υπό τον έλεγχο μόνον του ΔΕΕ αναφορικά με την τήρηση από τα όργανα των απωτάτων ορίων της εξουσιοδότησης που τους έχει παραχωρηθεί. Ίσα ίσα, σε περίπτωση που ήθελε προκύψει σε ένα Κράτος μέλος (τώρα στη Γερμανία, σε κάποιο άλλο Κράτος μέλος την επόμενη φορά;) η υπόνοια ότι “η νομική ερμηνεία (και η συνεπακόλουθη πρακτική: προσθήκη του γράφοντος) των ενωσιακών οργάνων καταλήγει εκ του αποτελέσματος σε μία τροποποίηση της Συνθήκης ή σε μία διεύρυνση αρμοδιοτήτων”, τότε θα είχαν τα Κράτη μέλη -κάθε ένα για τον εαυτό του (!!)- τη δυνατότητα να υποβάλλουν στον έλεγχο των δικών τους δικαστηρίων τον τρόπο με τον οποίο ασκήθηκε, σε μια δεδομένη περίπτωση, μία εξουσιοδότηση προς όφελος ενός ενωσιακού οργάνου.

Μία αντι-ευρωπαϊκή απόφαση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας

Δεύτερη συνέπεια: η αρμοδιότητα ερμηνείας σε τελευταίο βαθμό του ενωσιακού δικαίου, αρμοδιότητα στην οποία συμπεριλαμβάνεται ως γνωστόν και ο έλεγχος σε τελευταίο βαθμό του κύρους των πράξεων των ενωσιακών οργάνων, δεν ανήκει αποκλειστικά στο ΔΕΕ. Ίσα ίσα, στις περιπτώσεις εκείνες όπου ένα εθνικό αιτούν δικαστήριο (όπως το ΟΣΔ, για παράδειγμα, αναφορικά με την απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της ΕΚΤ για τη θέσπιση του προγράμματος PSPP) δεν ελάμβανε από το ΔΕΕ μian απάντηση στο υποβληθέν ερώτημά του σύμφωνη με τη δική του προειλημμένη άποψη, τότε θα επιτρεπόταν σε αυτό να αγνοήσει την εν λόγω απάντηση του ΔΕΕ και αντ' αυτού - υποκαθιστώντας εαυτό στο ΔΕΕ- να κρίνει από μόνο του, εάν και κατά πόσο ένα όργανο της ΕΕ "ενήργησε εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που του έχουν παρασχεθεί από το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο" (*sic*).

Τρίτη συνέπεια: η τήρηση των αποφάσεων του ΔΕΕ που αποφαίνονται σχετικά με το κύρος μιας νομικής πράξης της ΕΕ, είτε είναι επιβεβαιωτικές είτε απορριπτικές, δεν επιβάλλεται σε κάθε περίπτωση. Αυτό θα μπορούσε ιδίως να συμβεί σε περίπτωση όπου ένα εθνικό ανώτατο (μόνον ένα τέτοιο;) δικαστήριο ήθελε θεωρήσει ότι μία απόφαση του ΔΕΕ εκδόθηκε *ultra vires*.

Αυτές οι συνέπειες, που έγιναν προφανώς αποδεκτές από το ΟΣΔ, συνιστούν ωστόσο συγχρόνως και προσβολές ορισμένων θεμελιωδών πυλώνων του -στο μεταξύ-εξηντάχρονου ευρωπαϊκού δικαίου. Δεν χωρά ουδεμία αμφιβολία ότι οι πυλώνες αυτοί του ευρωπαϊκού δικαίου δεν ήσαν άγνωστοι στις δικαστίνες και τους δικαστές του ΟΣΔ και ότι θα εξετάστηκαν ενδελεχώς στο πλαίσιο των διαβουλεύσεών τους πριν την έκδοση της απόφασης. Το ερώτημα επομένως που εύλογα τίθεται είναι για ποιους ακριβώς πυλώνες πρόκειται και ποια αιτιολογία προβλήθηκε από το Δεύτερο Τμήμα του ΟΣΔ ώστε να δικαιολογούνται οι ανωτέρω αναφερθείσες προσβολές.

Η πρώτη από αυτές τις συνέπειες προσκρούει στην αρχή ότι εξουσιοδοτήσεις ή, όρος ταυτόσημος, αρμοδιότητες που έχουν ήδη παραχωρηθεί βάσει των ΣΕΕ/ΣΛΕΕ στα όργανα της ΕΕ (είτε είναι αποκλειστικής είτε μη αποκλειστικής φύσης) δεν μπορούν πλέον να επανακτηθούν από τα Κράτη μέλη, ενεργώντας μεμονωμένα. Αυτό ισχύει ιδίως όταν, όπως στην προκείμενη περίπτωση, πρόκειται για μία αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ (εδώ: στο πεδίο της νομισματικής πολιτικής). Απέναντι σε αυτήν τη γενική αρχή, το ΟΣΔ φαίνεται να προβάλλει το επιχείρημα ότι "ακόμη και μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας, τα Κράτη μέλη παραμένουν Κύριοι των Συνθηκών και δεν υπερκεράστηκε το κατώφλι προς το Ομοσπονδιακό Κράτος". Αυτό το επιχείρημα δεν ευσταθεί. Πράγματι, όσο κι αν η τελευταία διαπίστωση σχετικά με τη φύση της ΕΕ είναι ορθή, αυτή δεν σημαίνει παρά μόνον ότι η ΕΕ δεν είναι σε θέση από μόνη της να επεκτείνει τις αρμοδιότητές της ή γενικότερα να διαμορφώσει τελείως αυτόνομα το μέλλον της. Πέραν τούτου όμως, η προαναφερθείσα διαπίστωση δεν συνεπάγεται επίσης ότι τα Κράτη μέλη, επικαλούμενα την ιδιότητα των "Κυρίων των Συνθηκών", έχουν το δικαίωμα να ανακτούν μεμονωμένα και κατά βούληση ήδη χορηγηθείσες στην ΕΕ εξουσίες ή να απορρίπτουν τον τρόπο άσκησης μιας τέτοιας εξουσίας από τα εξουσιοδοτημένα όργανα της ΕΕ.

Η δεύτερη συνέπεια κλονίζει συθέμελα τον πυλώνα της όλης οργάνωσης της ευρωπαϊκής δικαιοδοτικής λειτουργίας. Ως γνωστόν, προκειμένου να εξασφαλισθεί μία ενιαία και συνεκτική εφαρμογή του ευρωπαϊκού δικαίου από τα δικαστήρια των Κρατών μελών, δίχως παράλληλα να θίγεται υπερβολικά η παραδεδομένη κυριαρχία του εθνικού δικαστή, το ευρωπαϊκό δικαιοδοτικό σύστημα, παραιτούμενο της ίδρυσης ενός ευρωπαϊκού ανώτατου εφετείου και αναιρετικού δικαστηρίου, χορηγεί στο ΔΕΕ -σε τελευταίο τουλάχιστον βαθμό- το μονοπώλιο της ερμηνείας του ενωσιακού δικαίου, μονοπώλιο στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και ο έλεγχος σε τελευταίο βαθμό του κύρους των πράξεων των ενωσιακών οργάνων. Απέναντι σε αυτόν τον εξίσου σημαντικό πυλώνα του ευρωπαϊκού

"... τα κράτη μέλη, επικαλούμενα την ιδιότητα των "Κυρίων των Συνθηκών", δεν έχουν το δικαίωμα να ανακτούν μεμονωμένα και κατά βούληση ήδη χορηγηθείσες στην ΕΕ εξουσίες ή να απορρίπτουν τον τρόπο άσκησης μιας τέτοιας εξουσίας από τα εξουσιοδοτημένα όργανα της ΕΕ."

“...το ευρωπαϊκό δικαιοδοτικό σύστημα, παραιτούμενο της ίδρυσης ενός ευρωπαϊκού ανώτατου εφετείου και αναιρετικού δικαστηρίου, χορηγεί στο ΔΕΕ -σε τελευταίο τουλάχιστον βαθμό- το μονοπώλιο της ερμηνείας του ενωσιακού δικαίου, μονοπώλιο στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και ο έλεγχος σε τελευταίο βαθμό του κύρους των πράξεων των ενωσιακών οργάνων.”

“...η όποια προσβολή της αυθεντίας του ΔΕΕ ως τελευταίου ερμηνευτού του ενωσιακού δικαίου δεν μπορεί παρά να μεταφρασθεί συντόμως και σε γενικευμένη αμφισβήτηση της ισχύος αυτού τούτου του ενωσιακού δικαίου.”

“...η απόφαση οδηγεί, σε τελευταία ανάλυση, τη Γερμανία στην παραβίαση της γενικής αρχής του σεβασμού των συμφωνηθέντων (*pacta sunt servanda*) έναντι των λοιπών εταίρων της στην ΕΕ.”

δικαίου και εν είδει αιτιολογίας για την προφανή προσβολή του, το ΟΣΔ προβάλλει σε τελευταία ανάλυση το επιχείρημα ότι, με την ερμηνεία της αρχής της αναλογικότητας που επέλεξε, το ΔΕΕ υπερέβη την κατ'άρθρο 19 παρ. 1 υποπαρ. 2 της ΣΕΕ αρμοδιότητά του. Στο βαθμό ωστόσο που, όπως και στην περίπτωση της πρώτης συνέπειας, η προβληθείσα αιτιολογία καταλήγει στην αυτόβουλη επανάκτηση εκ μέρους ενός Κράτους μέλους μιας ήδη χορηγηθείσας (στην προκείμενη περίπτωση: δικαιοδοτικής) εξουσιοδότησης, ισχύουν και στην παρούσα περίπτωση *mutatis mutandis* οι προαναφερθείσες αντιρρήσεις σε σχέση με τις γενικές (νομοθετικές) εξουσιοδοτήσεις.

Όσον αφορά την τρίτη συνέπεια, αυτή -όσο καταθλιπτική και αν ηχεί, επειδή ακριβώς προέρχεται από υψηλόβαθμους συναδέλφους- απλά καταρρακώνει την αυθεντία του ΔΕΕ. Η σοβαρότητα της παρούσας προσβολής δεν σχετίζεται πάντως τόσο με προσωπικά ή επαγγελματικά γόητρα των διαφόρων θεσμικών πρωταγωνιστών όσο με το γεγονός ότι το παρόν εγχείρημα ευρωπαϊκής ενοποίησης, σε αντίθεση με οποιοδήποτε άλλο στο παρελθόν, επιχειρείται πάνω στην αποκλειστική βάση της ισχύος του δικαίου. Είναι δε πασιφανές ότι η όποια προσβολή της αυθεντίας του ΔΕΕ ως τελευταίου ερμηνευτού του ενωσιακού δικαίου δεν μπορεί παρά να μεταφρασθεί συντόμως και σε γενικευμένη αμφισβήτηση της ισχύος αυτού τούτου του ενωσιακού δικαίου. Απέναντι στην προσβολή αυτού του σημαντικότερου πυλώνα, η προβαλλόμενη αιτιολογία είναι ιδιαίτερα ασαφής. Αναφέρεται, παραδείγματος χάριν, ότι "όσον αφορά τον έλεγχο της αναλογικότητας των αποφάσεων που έθεσαν σε εφαρμογή το πρόγραμμα PSPP, η απόφαση του ΔΕΕ δεν είναι πλέον ... κατανοητή (ή, άλλως, 'ιχνηλατήσιμη)". Αυτή η πρόταση δημιουργεί ωστόσο σε έναν απροκατάληπτο παρατηρητή την απορία για ποιον λόγο ακριβώς το ΔΕΕ -πέραν βέβαια από την απαραίτητη ποιότητα των αποφάσεών του και την όσον δυνατόν ευρύτερη αποδοχή τους- θα έπρεπε να αποβλέπει και στην "ιχνηλατησιμότητα" των αποφάσεών του από τα εθνικά ανώτατα δικαστήρια, εν προκειμένω το ΟΣΔ. Πρόκειται ενδεχομένως για έναν αόρατο ελεγκτικό μηχανισμό τελευταίου βαθμού της νομολογίας του ΔΕΕ;

Summa summarum, με την απόφασή του για το πρόγραμμα PSPP, το ΟΣΔ θεωρεί ότι ανέδειξε πράξεις ορισμένων οργάνων της ΕΕ (στην προκείμενη περίπτωση: του διοικητικού συμβουλίου της ΕΚΤ και του ΔΕΕ) οι οποίες, κατά την άποψή του, ελήφθησαν "καθ' υπέρβαση αρμοδιότητας" (*ultra vires*). Παραγνωρίζοντας ωστόσο, με την ίδια αυτή απόφασή του, τη θεμελιώδη υποχρέωση της Γερμανίας, που απορρέει από τις ισχύουσες ευρωπαϊκές συνθήκες, να σέβεται, πρώτον, την αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ στο πεδίο της νομισματικής πολιτικής, δεύτερον, την αποκλειστική αρμοδιότητα του ΔΕΕ για τον έλεγχο του κύρους μιας νομικής πράξης της ΕΕ και, τρίτον, τη δεσμευτική νομική ισχύ μιας απόφασης του ΔΕΕ που επιβεβαιώνει το κύρος μιας νομικής πράξης της ΕΕ, η σχολιαζόμενη απόφαση οδηγεί, σε τελευταία ανάλυση, τη Γερμανία στην παραβίαση της γενικής αρχής του σεβασμού των συμφωνηθέντων (*pacta sunt servanda*) έναντι των λοιπών εταίρων της στην ΕΕ. Σύμφωνα με το ισχύον ευρωπαϊκό δίκαιο, παράβαση αυτού του είδους από ένα Κράτος μέλος, ακόμη κι αν είναι καταλογιστέα σε ένα από τα ανώτατα δικαστήριά του, ελέγχεται και διαπιστώνεται στο πλαίσιο της "διαδικασίας επί παραβάσει της Συνθήκης" που κινείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (άρθρο 258 ΣΛΕΕ).

Η προηγούμενη διαπίστωση ότι, σε τελική ανάλυση, η περιφρόνηση τόσο θεμελιωδών πυλώνων του ισχύοντος Ευρωπαϊκού Δικαίου ισοδυναμεί κατ'ουσία με παραβίαση, έναντι των λοιπών εταίρων, της αρχής του σεβασμού των συμφωνηθέντων (*pacta sunt servanda*) δίνει, εν κατακλείδι, αφορμή για να συμπληρωθούν οι πιο πάνω νομικές με ορισμένες πολιτικές σκέψεις.

Η Γερμανία οφείλει πολλά, μα πάρα πολλά, στην Ευρώπη. Σε μια πρώτη φάση, αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (οι προκείμενες γραμμές συντάσσονται κατά σύμπτωση στις 8 Μαΐου 2020, δηλαδή 75 χρόνια ακριβώς μετά τη λήξη αυτού του πολέμου), η Γαλλία,

Μία αντι-ευρωπαϊκή απόφαση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας

“Μη ενδεδειγμένες και απογοητευτικές θα ήσαν αντιστρόφως ενέργειες, οι οποίες μπορούν να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι, αφού εκμεταλλεύτηκε προς ίδιον όφελος τις ευρωπαϊκές δομές υποδοχής της, η Γερμανία προτίθεται πλέον, 30 χρόνια μετά την επανένωσή της, είτε να τις ξεφορτωθεί τελείως είτε να τις περιορίσει σε μία ασημαντότητα, έτσι ώστε – οποία κοντόφθαλμη και εγωκεντρική αυταπάτη (!)- να διατηρήσει η ίδια άθικτη την αυτοτελή παρουσία της στο διεθνές πολιτικό στερέωμα.”

η Ιταλία και οι χώρες της Benelux δεν διέπραξαν τα σφάλματα του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Ίσα ίσα, προς το δημοκρατικό κοινοβουλευτικό τμήμα της Γερμανίας επιδείχθηκε απεριόριστη εμπιστοσύνη και, συνακόλουθα, η Δυτική Γερμανία έγινε δεκτή με ανοιχτές αγκάλες ως εταίρος στο σχέδιο ειρήνης των τότε Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Υπήρξε όμως και συνέχεια. Σε μια δεύτερη φάση, σημαντικότερη ίσως της πρώτης, η συμβολή της Ευρώπης προς ολόκληρο το γερμανικό έθνος υπήρξε ακόμη πιο καταλυτική: εάν υποθεθεί ότι κατά τη στιγμή της κατάρρευσης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας, στα τέλη της δεκαετίας του 80, η Δυτική Γερμανία δεν ήταν, ήδη προ πολλού, πλήρως ενταγμένο μέλος της ΕΕ (και του NATO) και δεν υπήρχε η βεβαιότητα ότι, και μετά την επανένωσή της, η Γερμανία θα παρέμενε σταθερά αγκυρωμένη μέσα στην ΕΕ, είναι περισσότερο από αμφίβολο εάν οι τοτινές τέσσερις νικήτριες δυνάμεις συναινούσαν στη γερμανική επανένωση. Η ύπαρξη της ΕΕ και η ιδιότητα της Γερμανίας ως ενεργού μέλους της αποτέλεσαν συνεπώς τον καταλύτη και την εγγύηση για την αίσια έκβαση της δικαίως επιδιωκόμενης γερμανικής ενοποίησης.

Εν όψει αυτών των υπαρξιακών εισφορών της Ευρώπης προς την κρατική υπόσταση της Γερμανίας, ποια ανταπόδοση θα μπορούσαν να αναμένουν οι Ευρωπαίοι εταίροι από τη Γερμανία; Η ανάληψη ενός ρόλου πρωτοπόρου και η ειλικρινής αφοσίωση και υποστήριξη του σχεδίου της ευρωπαϊκής ενοποίησης καθώς επίσης η συνειδητή αποφυγή διατύπωσης επιφυλάξεων, οι οποίες -χάριν της διατήρησης αλώβητης της εθνικής ταυτότητας και κυριαρχίας- είτε ακυρώνουν είτε απλώς συμπιέζουν το εν λόγω σχέδιο σε μία ασημαντότητα, τέτοιες ενέργειες ή παραλείψεις από τη γερμανική πλευρά θα ήσαν ενδεδειγμένες και επαρκείς. Μη ενδεδειγμένες και απογοητευτικές θα ήσαν αντιστρόφως ενέργειες, οι οποίες μπορούν να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι, αφού εκμεταλλεύτηκε προς ίδιον όφελος τις ευρωπαϊκές δομές υποδοχής της, η Γερμανία προτίθεται πλέον, 30 χρόνια μετά την επανένωσή της, είτε να τις ξεφορτωθεί τελείως είτε να τις περιορίσει σε μία ασημαντότητα, έτσι ώστε – οποία κοντόφθαλμη και εγωκεντρική αυταπάτη (!)- να διατηρήσει η ίδια άθικτη την αυτοτελή παρουσία της στο διεθνές πολιτικό στερέωμα.

Σε αυτήν τη δεύτερη κατηγορία ενεργειών (με σαφές ωστόσο προβάδισμα υπέρ του δεύτερου σκέλους της αμέσως προηγούμενης επιλογής) φαίνεται δυστυχώς να ανήκει η πρόσφατη απόφαση του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου σε σχέση με το πρόγραμμα PSPP.